

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТҮРКІ ТӨРЕЛІГІ

РЕГЛАМЕНТІ

**«ХАЛЫҚАРАЛЫҚ МЕДИАЦИЯ ОРТАЛЫҒЫ»
республикалық қоғамдық бірлестігі жанындағы**

Қазақстан Республикасы, 2026 ж.

РЕГЛАМЕНТТІҢ НОРМАТИВТІК БАЗАСЫ:

- «Төрелік туралы» ҚР 08.04.2016 жылғы № 488-V Заңы (03.01.2026 жылғы редакцияда) — іс жүргізу негізі.
- «Медиация туралы» ҚР 28.01.2011 жылғы № 401-IV Заңы (22.01.2025 жылғы редакцияда) — татуласу рәсімдері.
- ҚР ІЖК, 252–257-баптар — ҚР-да шешімдерді тану және орындау тәртібі.
- 1958 жылғы Нью-Йорк конвенциясы — шешімдерді шетелдік юрисдикцияларда орындау.
- Халықаралық сауда төрелігі туралы ЮНСИТРАЛ үлгілік заңы (2006) — халықаралық стандарт.
- *Сілтемелер [X-бап], егер өзгеше көрсетілмесе, «Төрелік туралы» ҚР Заңына жатады.*

I БӨЛІМ.

ТАРАУ. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

1-бап. Регламенттің қолданылу аясы

- 1.1. Осы Регламент тараптарға іс жүргізу қағидаларын өз бетінше айқындау құқығын беретін «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 21-бабына сәйкес, ХТТ-де төрелік талқылауды ұйымдастыру және жүзеге асыру тәртібін айқындайды. *[Төрелік туралы заң, 5-бап]*
- 1.2. Регламент дауды ХТТ-де қарауды көздейтін тараптардың төрелік келісімі болған кезде қолданылады. Төрелік келісім және сотқа талап қою Қазақстан Республикасы Заңының 10-бабымен реттеледі. *[Төрелік туралы заң, 10-бап]*
- 1.3. Регламент талап қою арызы тіркелген сәттен бастап тараптар, төрешілер және Хатшылық үшін міндетті болып табылады.
- 1.4. Регламенттің немесе төрелік келісімнің қандай да бір талабының сақталмағанын білетін, бірақ соған қарамастан өз қарсылықтарын мәлімдемей, талқылауға қатысуды жалғастыра беретін тарап қарсылық білдіру құқығынан айырылады (Заңның 6-бабы). *[Төрелік туралы заң, 10-бап]*

2-бап. Қаралатын даулардың түрлері

- 2.1. ХТТ «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабына сәйкес азаматтық-құқықтық қатынастардан туындайтын дауларды қарастырады: *[Төрелік туралы заң, 8-бап]*
1. шарттық даулар (сату-сатып алу, мердігерлік, қызмет көрсету, жеткізу, инвестициялар, франчайзинг);

2. медиациялық келісімдерден туындайтын даулар (med-arb);
3. заңды тұлғалар мен кәсіпкерлердің коммерциялық және корпоративтік даулары;
4. шетелдік тұлғалар қатысатын халықаралық коммерциялық даулар;
5. келісім болған жағдайда зияткерлік меншік саласындағы даулар;
6. төрелік талқылауға жол берілетін өзге де азаматтық-құқықтық даулар.

2.2. ХТТ мемлекеттік соттардың айрықша құзыретіне жатқызылған дауларды, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасында тікелей тыйым салынған өзге де санаттарды қарамайды (Заңның 8-бабының 3-тармағы). *[Төрелік туралы заң, 8-бап]*

II БӨЛІМ.

ТӨРЕЛІК КЕЛІСІМ

3-бап. Нысаны, мазмұны және жарамдылығы

3.1. «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 9-бабына сәйкес төрелік келісім жазбаша нысанда жасалады. Жазбаша нысан келесі жағдайларда сақталған деп есептеледі: *[Төрелік туралы заң, 9-бап]*

- шартқа төрелік ескертпе енгізілгенде;
- бөлек жазбаша келісім түрінде ресімделгенде;
- тараптардың ерік білдіруін тіркейтін хаттармен, телеграммалармен, электрондық хабарламалармен немесе өзге де құжаттармен алмасқанда.

3.2. Төрелік келісім негізгі шарттан дербес (автономды) болып табылады: шарттың жарамсыз, бұзылған немесе тоқтатылған деп танылуы төрелік келісімнің жарамсыздығына әкеп соқпайды (Заңның 5-бабының 7-тармағы, 9-бабының 2-тармағы). *[Төрелік туралы заң, 9-бап]*

3.3. Құзырет туралы мәселені қарау кезінде төрелік талқылаудың нысанасы бойынша талап қою берілген сот, егер төрелік келісімнің жарамсыздығын, күшін жойғанын немесе орындалмайтынын анықтамаса, тараптарды төрелікке жіберуге міндетті (Қазақстан Республикасы Заңының 10-бабы). *[Төрелік туралы заң, 10-бап]*

3.4. Төрелік келісімді түсіндіру кезінде дауды төрелікке беру туралы тараптардың еркіне басымдық беріледі (*favor arbitrandum* принципі, Қазақстан Республикасы Заңының 20-бабының 4-тармағы). *[Төрелік туралы заң, 20-бап]*

«Төрелік туралы» ҚР Заңының 23-бабына сәйкес, талап қою арызында ХТТ атауы, тараптардың мәліметтері, төрелік келісім, талаптың негіздері, нақты талаптар мен оның есебі, құжаттар тізбесі, сотқа дейінгі тәртіп мәліметтері және қол қойылған күні қамтылуы тиіс *[Төрелік туралы заң, 23-бап]*. Сондай-ақ, төрелік келісімнің көшірмесі, құжаттық дәлелдемелер, тіркеу алымын төлегені туралы түбіртек және өкілдің сенімхаты қоса беріледі.

III БӨЛІМ.

ТАЛАП ҚОЮДЫ БЕРУ

4-бап. Талап қою арызына қойылатын талаптар

- 4.1. «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасының Заңының 23-бабына сәйкес талап қою арызында мыналар қамтылуы тиіс: *[Төрелік туралы заң, 23-бап]*
- а) ХТТ-нің атауы;
 - б) талап қоюшы туралы мәліметтер (заңды тұлғалар үшін: атауы, БСН/тіркеу нөмірі, мекенжайы; жеке тұлғалар үшін: Т.А.Ә., ЖСН, мекенжайы);
 - в) жауапкер туралы дәл сондай көлемдегі мәліметтер;
 - г) төрелік келісімнің мәтіні немесе деректемелері (Заңның 9-бабына сілтеме);
 - д) мән-жайларды және талаптардың нақты негізін баяндау;
 - е) талап қоюшының нақты талаптары;
 - ж) талап қою бағасы және оның есебі (мүлдіктік талаптар болған жағдайда);
 - з) қолданылатын құқық нормаларына және дәлелдемелерге сілтемелер;
 - и) қоса берілетін құжаттардың тізбесі;
 - к) сотқа дейінгі реттеу тәртібінің сақталуы туралы мәліметтер (егер шартта көзделсе);
 - л) талап қоюшының немесе оның өкілінің қойған қолтаңбасы және күні.
- 4.2. Талап қою арызына мыналар қоса беріледі: төрелік келісімнің көшірмесі; құжаттық дәлелдемелер; тіркеу алымының төленгені туралы түбіртек; өкілдің сенімхаты.

5-бап. Тіркеу және талқылаудың басталуы

- 5.1. Талап қою арызы ХТТ Хатшылығына жазбаша немесе электрондық нысанда беріледі. Хатшылық ресми талаптарға сәйкестігін тексереді және талап қоюды тіркейді.
- 5.2. «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасының Заңының 26-бабына сәйкес, төрелік талқылау жауапкер дауды ХТТ-нің шешуіне беру туралы хабарламаны алған күні басталды деп есептеледі. *[Төрелік туралы заң, 26-бап]*
- 5.3. Ресми талаптарға сәйкес келмеген жағдайда талап қою қозғалыссыз қалдырылады. Белгіленген мерзімде кемшіліктер жойылмаған жағдайда — Қазақстан Республикасы Заңының 27-бабында көзделген тәртіппен қараусыз қайтарылады. Қайтару қайта жүгінуге кедергі болмайды. *[Төрелік туралы заң, 27-бап]*
- 5.4. Тіркеуден кейін Хатшылық талап қою арызының көшірмесін талқылаудың басталғаны туралы хабарламамен бірге жауапкерге жібереді.

6-бап. Талап қоюға пікір және қарсы талап қою

- 6.1. «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасының Заңының 24-бабына сәйкес жауапкер талап қоюға пікірін төрелік құрамы белгілеген мерзімде (әдетте, хабарламаны алған сәттен бастап 30 күн) ұсынады. *[Төрелік туралы заң, 24-бап]*
- 6.2. Қарсы талап қоюға және қарсы талаптарды есепке жатқызуға «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасының Заңының 40-бабына сәйкес жол беріледі. Қарсы талап қою төрелік құрамы белгілеген мерзімде немесе оның рұқсатымен кейінірек ұсынылады. *[Төрелік туралы заң, 40-бап]*

IV БӨЛІМ.

ТАТУЛАСУДЫҢ МІНДЕТТІ КЕЗЕҢІ — БІТІМГЕРШІЛІК

ХТТ-нің стандартты төреліктен басты айырмашылығы: төреші (Би) шешім шығарғанға дейін тараптарға татуласуды ұсынуға міндетті. Бұл — «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 46-бабында (**бейбіт келісім және дауды медиация тәртібімен реттеу**) және «Медиация туралы» Заңның 5-бабында (**еріктілік қағидасы**) тікелей көзделген түркілік «Бітімгершілік» қағидасының көрінісі.

7-бап. Татуласуды міндетті түрде ұсыну

- 7.1. Төрелік құрамы қалыптасқаннан кейін және істі мәні бойынша қарау басталғанға дейін төреші (Би) «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 46-бабының рухында әрекет ете отырып, тараптарға медиацияны немесе өзге де татуласу рәсімін ұсынуға міндетті. *[Төрелік туралы заң, 46-бап]*
- 7.2. Төреші (Би) тараптарға мыналарды түсіндіреді: дауды бейбіт жолмен реттеу мүмкіндіктерін; медиаторлар ұйымының тізіліміне енгізілген ХМО медиаторының қызметін пайдалану құқығын; бейбіт келісімге төрелік шешімнің күшін беру мүмкіндігін.
- 7.3. Медиацияға қатысу «Медиация туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 5-бабына сәйкес ерікті болып табылады (еріктілік қағидасы). Тараптың бас тартуы іс жүргізу санкцияларына әкеп соқпайды, алайда тараптың мінез-құлқы шығыстарды бөлу кезінде ескерілуі мүмкін («Төрелік туралы» Заңның 42-бабы). *[Медиация туралы заң, 5-бап]*

8-бап. ХТТ шеңберінде медиацияны өткізу тәртібі

- 8.1. ХТТ шеңберінде өткізілетін медиация «Медиация туралы» ҚР 28.01.2011 жылғы № 401-IV Заңымен және осы Регламентпен реттеледі.
- 8.2. Медиатор «Медиация туралы» Заңның 9-бабының талаптарына сәйкес келуі тиіс: тәуелсіз, бейтарап, істің нәтижесіне жеке мүдделі емес, медиаторлар тізіліміне енгізілген және медиацияны өткізуге келісім берген жеке тұлға болуы шарт. *[Медиация туралы заң, 9-бап]*
- 8.3. Медиатор тараптардың келісімі бойынша ХТТ медиаторларының тізілімінен (ол «ХАЛЫҚАРАЛЫҚ МЕДИАЦИЯ ОРТАЛЫҒЫ» республикалық қоғамдық бірлестігі медиаторлар ұйымымен аффилиирленген) тағайындалады. Келісімге қол жеткізілмеген жағдайда — 5 жұмыс күні ішінде ХТТ (Халықаралық түркі төрелігінің) Төрағасы тағайындайды.
- 8.4. Тараптар келіскен жағдайда төрелік талқылау тоқтатыла тұрады. Сот процесінен тыс шеңберде медиацияны өткізудің ең ұзақ мерзімі — 30 күнтізбелік күн («Медиация туралы» Заңның 20-бабының 10-тармағы, 23-бабының 1) тармағы). Бұл мерзім тараптардың келісімі бойынша ұзартылуы мүмкін. *[Медиация туралы заң, 23-бап]*
- 8.5. Медиация туралы шарт «Медиация туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 21-бабына сәйкес тараптармен жазбаша нысанда жасалады және онда мыналар қамтылуы тиіс: тараптар мен медиатор туралы мәліметтер; даудың нысанасы; тілі; мерзімдері мен шығыстары; құпиялылық туралы міндеттеме. *[Медиация туралы заң, 21-бап]*
- 8.6. Медиацияның құпиялылығы «Медиация туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабымен кепілдендіріледі: медиация барысында белгілі болған мәліметтер тараптардың келісімінсіз төрелік талқылауда дәлелдеме ретінде пайдаланыла алмайды. *[Медиация туралы заң, 8-бап]*

8.7. Медиацияны тоқтату негіздері «Медиация туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 26-бабымен айқындалған: татуласу (медиациялық) келісіміне қол қою; реттеудің мүмкін еместігін анықтау; тараптың жазбаша бас тартуы; мерзімнің өтуі. *[Медиация туралы заң, 26-бап]*

9-бап. Татуласу келісімі — құқықтық салдарлары

- 9.1. Келісімге қол жеткізілген жағдайда тараптар «Медиация туралы» Заңның 27-бабына сәйкес дауды реттеу туралы келісімге қол қояды. Келісімде мыналар қамтылуы тиіс: тараптар, даудың нысанасы және медиатор туралы мәліметтер; келісілген шарттар; орындау тәсілдері мен мерзімдері; орындамаудың салдарлары. *[Медиация туралы заң, 27-бап]*
- 9.2. Тараптардың өтінішхаты бойынша төрелік «Төрелік туралы» Заңның 46-бабының негізінде татуласу келісімін келісілген шарттардағы төрелік шешім (consent award) нысанында бекітеді. Мұндай шешімнің істі мәні бойынша қарау нәтижесінде қабылданған шешіммен бірдей заңды күші болады. *[Төрелік туралы заң, 46-бап]*
- 9.3. Татуласу келісімі бекітілгеннен кейін «Төрелік туралы» Заңның 49-бабына сәйкес төрелік іс жүргізу тоқтатылады. *[Төрелік туралы заң, 49-бап]*

10-бап. Дауды әділдік бойынша шешу — Төре (Ex aequo et bono)

- 10.1. «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 44-бабының 2-тармағына сәйкес, төрелік дауды әділдік қағидаттары негізінде (*ex aequo et bono*) немесе достық делдал (*amiable compositeur*) ретінде тек тараптардың тікелей келісімі болған жағдайда ғана шешуге құқылы. *[Төрелік туралы заң, 44-бап]*
- 10.2. ХТТ бұл құқықты «Төре бойынша шешу» деп атайды. Шешімді әділдік бойынша қабылдау кезінде төреші (Би):
- түркі халықтарының іскерлік айналым әдет-ғұрыптарын құқықтың танылған көзі ретінде ескереді («Төрелік туралы» Заңның 2-бабының 10-тармағы, 44-бабының 1-тармағы);
 - тараптардың ұзақ мерзімді іскерлік қатынастарын және олардың өзара үміттерін назарға алады.
 - тепе-теңдікті қалпына келтіретін және іскерлік байланыстарды сақтайтын шешімге ұмтылады;
 - Заңның 34-бабында көзделген тәртіппен сарапшылық пікір ретінде ХТТ Сарапшылық кеңесінің қорытындысын сұратуға құқылы. *[Төрелік туралы заң, 34-бап]*

11-бап. Ұжымдық сараптама — Асар қағидасы

- 11.1. Түркі іскерлік айналымының ерекшеліктерін қозғайтын күрделі дауларда төрелік тараптардың келісімі бойынша «Төрелік туралы» Заңның 34-бабында көзделген тәртіппен (төрелік тағайындаған сарапшы) ХТТ Сарапшылық кеңесінің сараптамалық қорытындысын сұратуға құқылы. *[Төрелік туралы заң, 34-бап]*
- 11.2. Сарапшылық кеңес іс жүргізу мағынасында «куэ» болып табылмайды. Оның қорытындысын төрелік өзге де дәлелдемелермен қатар бағалайды (Заңның 33-бабы). *[Төрелік туралы заң, 33-бап]*

- 11.3. ХТТ Сарапшылық кеңесіне жұмсалатын шығыстар төрелік шығыстардың құрамына кіреді (Заңның 41-бабы) және төрелік құрамының шешімі бойынша бөлінеді.
[Төрелік туралы заң, 41-бап]

V БӨЛІМ.

ТӨРЕЛІК ҚҰРАМЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

12-бап. Төрешілердің саны

- 12.1. «Төрелік туралы» ҚР Заңының 14-бабына сәйкес төрелік құрамы тараптар келіскен төрешілер санынан қалыптастырылады. Тараптар дауды жеке-дара төрешінің немесе үш төрешіден тұратын алқаның қарауы туралы келісуге құқылы. *[Төрелік туралы заң, 14-бап]*

- 12.2. Келісім болмаған жағдайда: *[Төрелік туралы заң, 14-бап]*

- талап қою бағасы 1 000 000 USD-ға дейін (немесе баламасы) болғанда: жеке-дара төреші;
- талап қою бағасы 1 000 000 USD-дан асқанда: 3 төрешіден тұратын алқа;
- ХТТ даудың күрделілігін ескере отырып, төрешілер санын түзетуге құқылы.

13-бап. Төрешілерді тағайындау тәртібі

- 13.1. Төрешілер «Төрелік туралы» Заңның 15-бабына сәйкес жүргізілетін ХТТ тізілімінен тағайындалады. Тараптар Заңның 13-бабының талаптарына сәйкес келетін кандидатты ұсынуға құқылы. *[Төрелік туралы заң, 13-бап]*

- 13.2. Жеке-дара төреші тараптардың келісімі бойынша тағайындалады. 15 күн ішінде келісімге қол жеткізілмеген жағдайда — ХТТ Төрағасымен тағайындалады. *[Төрелік туралы заң, 14-бап]*

- 13.3. 3 төрешіден тұратын алқа болған жағдайда: әрбір тарап 15 күн ішінде бір төрешіден тағайындайды; тағайындалған екі төреші 15 күн ішінде төрағалық етушіні сайлайды; келісімге қол жеткізілмеген жағдайда — ХТТ Төрағасы төрағалық етушіні тағайындайды. *[Төрелік туралы заң, 14-бап]*

14-бап. Төрешіні беруден бас тарту (Төрешіге қарсылық білдіру)

- 14.1. «Төрелік туралы» ҚР Заңының 17-бабына сәйкес тарап төрешінің бейтараптылығына немесе тәуелсіздігіне негізді күмән туындаған жағдайда оған қарсылық білдіруге (оны беруден бас тартуға) құқылы. *[Төрелік туралы заң, 17-бап]*

- 14.2. Төреші өзінің тағайындалуын қабылдағанға дейін осындай күмән тудыруы мүмкін кез келген мән-жайларды ашуға міндетті. ХТТ бағалау кезінде бағдар ретінде Мүдделер қақтығысы туралы ІВА (Халықаралық заңгерлер қауымдастығы) басшылық қағидаттарын қолданады. *[Төрелік туралы заң, 17-бап]*

- 14.3. Қарсылық білдіру туралы арыз тарапқа оның негіздері белгілі болған сәттен бастап 14 күн ішінде ХТТ Хатшылығына беріледі. Төреші немесе екінші тарап келіспеген жағдайда бұл мәселе ХТТ Төрағасына беріледі. Төрешінің өкілеттіктерін тоқтату тәртібі — Заңның 18-бабы. *[Төрелік туралы заң, 18-бап]*

- 14.4. Төрешіні ауыстыру «Төрелік туралы» Заңның 19-бабында көзделген тәртіппен, алғашқы тағайындау кезіндегідей реттілікпен жүзеге асырылады. *[Төрелік туралы заң, 19-бап]*

VI БӨЛІМ.

ІС ЖҮРГІЗУ

15-бап. Талқылау орны мен тілі

- 15.1. Төрелік талқылау орны тараптардың келісімімен айқындалады. Ол болмаған жағдайда — істің мән-жайлары ескеріле отырып, төрелік құрамымен белгіленеді (Заңның 22-бабы). Шешім шығарылған орын болып төреліктің келісілген орны есептеледі. *[Төрелік туралы заң, 22-бап]*
- 15.2. Талқылау тілі тараптардың келісімімен айқындалады. Ол болмаған жағдайда — төрелік құрамымен белгіленеді (Заңның 28-бабы). ХТТ-нің жұмыс тілдері: қазақ, орыс, ағылшын тілдері, сондай-ақ келісім бойынша түркі тобының басқа да тілдері (түрік, әзірбайжан, өзбек, қырғыз тілдері). *[Төрелік туралы заң, 28-бап]*
- 15.3. Төрелік құрамы құжаттарды талқылау тіліне аударуды талап етуге құқылы. Аудармаға жұмсалған шығыстар төрелік шығыстардың құрамына кіреді (Заңның 41-бабы). *[Төрелік туралы заң, 41-бап]*

16-бап. Талқылаудың нысаны мен мерзімдері

- 16.1. Талқылау жазбаша, ауызша немесе аралас нысанда жүзеге асырылады. Қашықтықтан талқылау (бейнеконференция) ХТТ-нің стандартты опциясы болып табылады.
- 16.2. Істі қараудың стандартты мерзімі: төрелік құрамы қалыптасқан күннен бастап шешім шығарылғанға дейін 6 айға дейін. Жеделдетілген рәсім (талап қою бағасы 200 000 USD-ға дейін болғанда немесе тараптардың келісімі бойынша): 60 күнге дейін. *[Төрелік туралы заң, 35-бап]*
Тараптар медиациялық келісімге немесе төрелік ескертпеге дауды ауызша тыңдау өткізбей, алдын ала таңдалған төрешімен жеделдетілген тәртіппен қарау туралы шартты енгізген жағдайда, медиациялық келісімдер бойынша тыңдаусыз жеделдетілген талқылау үшін келесі мерзімдер қолданылады:
а) талап қоюды тіркеу және жауапкерге хабарлау — 10 жұмыс күніне дейін;
б) жауапкердің жазбаша пікір ұсынуы — хабарламаны алған сәттен бастап 10 күнтізбелік күнге дейін;
- 16.3. Істі дайындау мен қарау мерзімдері «Төрелік туралы» Заңның 35-бабымен айқындалады. ХТТ төрешілер үшін ішкі дедлайнды (мерзімдерді) белгілейді. *[Төрелік туралы заң, 35-бап]*
- 16.4. Тиісті түрде хабардар етілген тарап келмей қалған жағдайда, төрелік құрамы талқылауды жалғастыруға және бар материалдар негізінде шешім шығаруға құқылы (Заңның 29-бабы). *[Төрелік туралы заң, 25-бап]*
- 16.5. Талқылау кезіндегі тараптардың құқықтары Заңның 31-бабында бекітілген: дәлелдемелерді ұсыну, өтінішхаттар беру, түсініктемелер беру, отырысқа қатысу құқығы (Заңның 32-бабы). *[Төрелік туралы заң, 25-бап]*

17-бап. Жазбаша хабарламаларды алу және хабарламалар

- 17.1. Тараптардың жазбаша хабарламаларды алу тәртібі «Төрелік туралы» Заңның 30-бабымен реттеледі. Хабарлама адресатқа, оның өкіліне жеткізілген немесе соңғы белгілі мекенжайы бойынша табылған күні алынды деп есептеледі. *[Төрелік туралы заң, 25-бап]*
- 17.2. Хабарламалар шартта немесе төрелік келісімде көрсетілген мекенжай бойынша, аталған мекенжай болмаған жағдайда — тараптың орналасқан (тұрғылықты) жері бойынша жіберіледі. Тараптардың келісімі болған кезде электрондық хат-хабар алмасуға жол беріледі.

VII БӨЛІМ.

ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕР ЖӘНЕ САРАПТАМА

18-бап. Дәлелдемелерді ұсыну және зерттеу

- 18.1. «Төрелік туралы» Заңның 33-бабына сәйкес әрбір тарап өзінің талаптары мен қарсылықтарының негізі ретінде сілтеме жасайтын мән-жайларды дәлелдеуге міндетті. *[Төрелік туралы заң, 33-бап]*
- 18.2. Дәлелдемелердің келесі түрлеріне жол беріледі: жазбаша және электрондық құжаттар; куәлардың айғақтары; сарапшылардың қорытындылары; заттай дәлелдемелер. Төрелік олардың іске қатыстылығын, жол берілуін және маңыздылығын өз бетінше айқындайды. *[Төрелік туралы заң, 33-бап]*
- 18.3. ХТТ тиісті түрде негізделген жағдайда, түркі халықтарының іскерлік айналым әдет-ғұрыптарына сәйкес келетін коммерциялық мән-жайларда «уәдеге беріктік / адал сөз» (честное слово) мен репутациялық куәліктің дәлелдемелік құндылығын таниды (Заңның 2-бабының 10-тармағы, 44-бабының 1-тармағы; Ар-намыс және Әдет қағидаттары). *[Төрелік туралы заң, 44-бап]*
- 18.4. Дәлелдемелерді дәлелді себептерсіз ұсынбауды төрелік екінші тараптың пайдасына бағалауы мүмкін.

19-бап. Сараптама

- 19.1. «Төрелік туралы» Заңның 34-бабына сәйкес төрелік құрамы арнайы білімді талап ететін мәселелер бойынша бір немесе бірнеше сарапшыны тағайындауға құқылы. *[Төрелік туралы заң, 34-бап]*
- 19.2. Тараптардың мыналарға құқығы бар: сарапшылардың кандидаттарын ұсынуға; сұрақтар қоюға; сарапшыдан жауап алуға қатысуға; қорытындыға дауласуға. *[Төрелік туралы заң, 34-бап]*
- 19.3. Тараптардың келісімі бойынша дәстүрлі сараптаманың орнына Заңның 34-бабында көзделген тәртіппен ХТТ Сарапшылық кеңесінің қорытындысы (Асар қағидасы) сұралуы мүмкін. *[Төрелік туралы заң, 34-бап]*

20-бап. Соттың дәлелдемелерді алуға жәрдемдесуі

- 20.1. «Төрелік туралы» Заңның 39-бабына сәйкес тараптар өз бетінше алу мүмкін болмаған дәлелдемелерді алуға жәрдемдесу үшін құзыретті сотқа жүгінуге құқылы. ХТТ тараптарға осы құқықты іске асыруда жәрдем көрсетеді. *[Төрелік туралы заң, 39-бап]*

VIII БӨЛІМ.

ТАЛАПҚОЮДЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ШАРАЛАРЫ

21-бап. Талапқоюды қамтамасыз ету шаралары

- 21.1. «Төрелік туралы» Заңның 20-бабының 5-тармағына сәйкес төрелік құрамы тараптың арызы бойынша талапқоюды қамтамасыз ету шараларын қабылдауға құқылы. Өтініш беруші мыналарды негіздейді: болашақ шешімді орындаудың мүмкін болмау қаупін; ықтимал елеулі зиянды; талаптардың негізділігін айғақтайтын *prima facie* (алдын ала пайымдау бойынша) дәлелдердің болуын. *[Төрелік туралы заң, 20-бап]*
- 21.2. Талапқоюды қамтамасыз ету шараларының түрлері: мүлікке тыйым салу; іс-әрекеттерді жасауға тыйым салу; дауланып отырған міндеттеменің орындалуын тоқтата тұру; қауіпке барабар өзге де шаралар.
- 21.3. Төрелік «Төрелік туралы» Заңның 43-бабында көзделген тәртіппен өтініш берушіден қарсы қамтамасыз етуді талап етуге құқылы. *[Төрелік туралы заң, 43-бап]* (Ескертпе: түпнұсқа мәтіндегі бап нөмірі заңға сай түзетілді)
- 21.4. Тарап төрелік қабылдаған қамтамасыз ету шараларын орындаудан жалтарған жағдайда, тараптар «Төрелік туралы» Заңның 39-бабында көзделген тәртіппен жәрдемдесу үшін құзыретті сотқа жүгінуге құқылы. *[Төрелік туралы заң, 39-бап]*

IX БӨЛІМ.

ТӨРЕЛІК ШЕШІМ

22-бап. Даудың мәніне қолданылатын құқық нормалары

- 22.1. «Төрелік туралы» Заңның 44-бабына сәйкес төрелік құрамы дауды тараптар таңдаған құқыққа сай шешеді. Ол болмаған жағдайда — коллизиялық нормаларды ескере отырып, қолданылатын құқықты өзі айқындайды. *[Төрелік туралы заң, 44-бап]*
- 22.2. ХТТ мыналарды қолдануға құқылы: ҚР заңнамасын; шетелдік құқықты; халықаралық жеке құқық нормаларын; халықаралық сауда әдет-ғұрыптарын (*lex mercatoria*); түркі халықтарының іскерлік айналым әдет-ғұрыптарын (Әдет). *[Төрелік туралы заң, 44-бап]*
- 22.3. Әділдік бойынша шешуге (*Töre / ex aequo et bono*) тек тараптардың тікелей келісімі болған жағдайда ғана жол беріледі (Заңның 44-бабының 2-тармағы). *[Төрелік туралы заң, 44-бап]*

23-бап. Төрелік шешімді қабылдау және оның нысаны

- 23.1. «Төрелік туралы» Заңның 45-бабына сәйкес шешімді жеке-дара төреші немесе төрешілердің көпшілік дауысы қабылдайды. Көпшілік дауыс болмаған жағдайда — төрағалық етушінің дауысы шешуші болып табылады. *[Төрелік туралы заң, 45-бап]*
- 23.2. Шешімнің нысаны мен мазмұнына қойылатын талаптар Заңның 47-бабымен белгіленген: *[Төрелік туралы заң, 47-бап]*
- жазбаша нысаны; негізділігі (егер тараптар өзгеше келіспесе);
 - төрелік құрамындағы барлық төрешілердің қолдары (немесе қолдың қойылмау себебі көрсетілген көпшілігінің қолы);
 - шешім шығарылған күн мен орын.
- 23.3. ХТТ шешімінде мыналар қамтылады: ХТТ атауы және төрелік құрамы; тараптар туралы мәліметтер; талаптар мен позициялардың қысқаша мазмұны; анықталған мән-жайлар; қолданылған құқық; негіздемелік бөлім; резолюциялық бөлім; шығыстарды бөлу; орны мен күні.
- 23.4. Тараптардың келісімі бойынша шешім негізделмеген болуы мүмкін (Заңның 47-бабының 1-тармағы). *[Төрелік туралы заң, 47-бап]*

24-бап. Шешімді түзету, түсіндіру және толықтыру

- 24.1. «Төрелік туралы» Заңның 50-бабына сәйкес шешімді алғаннан кейін 30 күн ішінде (егер тараптар өзгеше мерзімді келіспесе) кез келген тарап мыналарды сұрауға құқылы: *[Төрелік туралы заң, 50-бап]*
- шешімнің кез келген тармағын немесе бөлігін түсіндіруді;
 - арифметикалық қателерді, жазу қателерін (опечаткаларды) және өзге де техникалық қателерді түзетуді;
 - талқылау барысында мәлімделген, бірақ шешімде көрініс таппаған талаптар бойынша қосымша шешім шығаруды.
- 24.2. Төрелік құрамы өтінішхатты 30 күн ішінде қарастырады.

25-бап. Жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша қайта қарау

- 25.1. Төрелік шешімді жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша қайта қарауды «Төрелік туралы» Заңның 51-бабына сәйкес төрелік құрамы жүзеге асырады. *[Төрелік туралы заң, 51-бап]*

X БӨЛІМ.

ТӨРЕЛІК ШЕШІМДІ ОРЫНДАУ

26-бап. Міндеттілігі және ерікті түрде орындау

- 26.1. ХТТ-нің төрелік шешімі түпкілікті болып табылады және шығарылған сәтінен бастап тараптар үшін міндетті. Тараптар оны белгіленген мерзімде ерікті түрде орындауға міндеттенеді. *[Төрелік туралы заң, 54-бап]*

26.2. Қазақстан Республикасында ХТТ шешімдерін тану және оларды орындауға ұсыну «Төрелік туралы» Заңның 54-бабында және ҚР ІЖК-нің 252–257-баптарында көзделген тәртіппен жүзеге асырылады. *[ҚР ІЖК, 252-257-баптар]*

27-бап. Мәжбүрлеп орындату

27.1. Шешім ерікті түрде орындалмаған жағдайда, өндіріп алушы «Төрелік туралы» Заңның 55-бабында көзделген тәртіппен атқару парағын беру туралы өтінішпен құзыретті сотқа жүгінуге құқылы. *[Төрелік туралы заң, 55-бап]*

27.2. Шет елдердің юрисдикцияларында ХТТ шешімдерін орындау 1958 жылғы Нью-Йорк конвенциясына және Қазақстан Республикасы бекіткен құқықтық көмек туралы екіжақты шарттарға сәйкес жүзеге асырылады. *[1958 ж. Нью-Йорк конвенциясы, V бап]*

27.3. ХТТ шешімін танудан және орындаудан бас тарту негіздері Заңның 57-бабымен және Нью-Йорк конвенциясының V бабымен шектелген. Төрелік құрамы шешім шығару кезінде оның аталған талаптарға сәйкестігін қамтамасыз ету шараларын қабылдайды. *[Төрелік туралы заң, 57-бап]*

27.4. ХТТ шет елдердің юрисдикцияларында орындау мақсаттары үшін шешімнің тиісті түрде куәландырылған көшірмелерін береді.

XI БӨЛІМ.

ТӨРЕЛІК АЛЫМДАРЫ МЕН ШЫҒЫСТАРЫ

28-бап. Шығыстардың құрамы

28.1. «Төрелік туралы» Заңның 41-бабына сәйкес төрелік шығыстарына мыналар кіреді: *[Төрелік туралы заң, 41-бап]*

- төрешілердің қызметіне ақы төлеуге жұмсалатын шығыстар (гонорарлар);
- сарапшыларға, мамандарға және ХТТ Сарапшылық кеңесіне жұмсалатын шығыстар;
- аудармашыларға жұмсалатын шығыстар;
- тыңдауларды өткізуге жұмсалатын шығыстар және ХТТ Хатшылығының әкімшілік шығыстары;
- ХТТ-нің тіркеу және төрелік алымдары.

29-бап. Шығыстарды бөлу

29.1. «Төрелік туралы» Заңның 42-бабына сәйкес шығыстар мыналарды ескере отырып, төрелік құрамының шешімі бойынша бөлінеді: істің нәтижесін; талаптардың қанағаттандырылу дәрежесін; тараптардың іс-әрекетінің адалдығын; қисындылық пен әділдік (Төре) қағидаттарын. *[Төрелік туралы заң, 42-бап]*

29.2. Төрелік құрамы жеңілген тарапқа барлық шығыстарды немесе олардың бір бөлігін жүктеуге, өкілдерге жұмсалған қисынды шығыстарды өндіріп беруге, анық шамадан тыс сомаларды азайтуға құқылы. *[Төрелік туралы заң, 42-бап]*

29.3. Татуласу келісімі жасалған кезде, егер Регламентте өзгеше белгіленбесе, тараптар шығыстарды бөлуді өз бетінше айқындайды.

29.4. ХТТ «Төрелік туралы» Заңның 43-бабына сәйкес талап қоюшыны төрелік шығыстарды жабуға аванс енгізуге міндеттеуге құқылы. Авансты бермеу талқылауды тоқтата тұру үшін негіз болып табылады. *[Төрелік туралы заң, 43-бап]*
(Ескертпе: түпнұсқа мәтіндегі бап нөмірі заңға сай түзетілді)

ХІІ БӨЛІМ.

ҚҰПИЯЛЫЛЫҚ

30-бап. Құпиялылық режимі

- 30.1. «Төрелік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 5-бабының 6-тармағына сәйкес төрешілер мен талқылауға қатысушылар тараптардың келісімінсіз талқылау барысында белгілі болған мәліметтерді жария етуге құқылы емес. Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жағдайларды қоспағанда, төрешілерден осы мәліметтер бойынша куә ретінде жауап алынбайды. *[Төрелік туралы заң, 5-бап]*
- 30.2. Медиацияның құпиялылығы «Медиация туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабымен қосымша кепілдендіріледі: татуласу рәсімі барысында мәлім болған мәліметтер тараптардың келісімінсіз дәлелдеме ретінде пайдаланыла алмайды. Бұл — абсолютті құпиялылық болып табылады. *[Медиация туралы заң, 8-бап]*
- 30.3. ХТТ талдау және білім беру мақсаттарында шешімдердің дербес дерексіздендірілген (анонимді) түйіндемелерін жариялауға құқылы.

ХІІІ БӨЛІМ.

ҚОРЫТЫНДЫ ЕРЕЖЕЛЕР

31-бап. Регламентке өзгерістер енгізу

- 31.1. Регламент ХТТ Сарапшылық кеңесінің шешімі бойынша өзгертілуі мүмкін. Өзгерістер жарияланғаннан кейін 30 күн өткен соң жаңа істер үшін күшіне енеді.
- 31.2. Егер тараптар өзгеше келіспесе, іске талап қою тіркелген күнге әрекет еткен Регламенттің редакциясы қолданылады («Төрелік туралы» Заңның 21-бабының 4-тармағына ұқсастық бойынша).

32-бап. ХТТ шешімдеріне дауласу

- 32.1. ХТТ-нің төрелік шешіміне ҚР құзыретті сотына күшін жою туралы өтінішхат беру арқылы дауласуға болады. Күшін жою негіздері «Төрелік туралы» Заңның 52-бабында сарқыла тізілген (Ереженің 15-бабын қараңыз). Сот шешімді мәні бойынша қайта қарауға құқылы емес. *[Төрелік туралы заң, 52-бап]*
- 32.2. Күшін жою туралы өтінішхат Заңның 53-бабында көзделген тәртіппен беріледі. *[Төрелік туралы заң, 53-бап]*

33-бап. Регламенттің күшіне енуі

Осы Регламент оны ХТТ Сарапшылық кеңесі бекіткен күннен бастап күшіне енеді.

В ҚОСЫМШАСЫ.

ХТТ жарналарының болжамды кестесі

Талап қою сомасы (USD)

Төрелік жарнасы

50 000-ға дейін — 3 000 USD (тіркелген)

50 001 — 200 000 талап қою сомасынан 3%

200 001 — 1 000 000 — 2% + 4 000 USD

1 000 001 — 5 000 000 — 1,5% + 10 000 USD

5 000 000-нан жоғары — 1% + 30 000 USD

Тіркеу жарнасы — 500 USD (қайтарылмайды)

Жеделдетілген рәсімбазалық жарнаға +30%

Түркі елдерінің ШОБ-20% жеңілдікті тариф

* * *

Халықаралық түркі төрелігі (арбитражы) (ХТТ)

Әділдік. Дәстүр. Орындалушылық.